

■ VICTOR
PARHON

Pledoarie pentru un drum și un stil propriu

S-au spus și se mai spun încă atâtea despre *teatrul de amatori* încît noțiunea a căpătat, cu timpul — mai ales în teatrul profesionist —, o accepțiune peiorativă, pe care nu s-au jenat s-o pună în circulație chiar și cronicarii dramatici. N-are actorul profesionist dicție bună, nu știe să se miște în scenă ori n-a învățat cum să-și țină mâinile și ce să facă cu ele? E... teatrul de amatori! Decorurile și costumele sînt încropite sau, pur și simplu, prost gândite? Sînt puse luminile aiurea, se sting și se aprind cînd vrei și cînd nu vrei? Țasta-i teatru? E... ea la amatori! Uită actorii profesioniști să-și dea replica sau să intre în scenă, ori îi uită regizorul profesionist în scenă, adică în scaune și fotolii, cîte o jumătate de oră? Țasta-i teatru? E... teatrul de amatori! Și, uite așa, punem în circa amatorului toate defectele profesionistului, uneori fără să fi văzut măcar un singur spectacol de teatru făcut de amatori, necum să cunoaștem o întreagă *mișcare teatrală de amatori*, desigur, cu defectele ei, mai vechi sau mai noi, dar și cu calitățile și realizările ei, mai vechi și mai noi, o mișcare făcînd parte integrantă din viața teatrală a țării și din noua ei viață spirituală.

Să mai spunem că am auzit, nu o dată, actori profesioniști, regizori sau chiar directori de teatre plîngîndu-se că nu-și pot face planul din cauza amatorilor? Ca și cînd, pentru dinșii, pe lîngă planul financiar, n-ar exista și unul de politică culturală, în care, în mod firesc, cele două moduri de a simți, de a înțelege, de a sluji și, mai ales, de a iubi teatrul nu s-ar întîlni în virtutea ace-

luiași scop, a aceleiași finalități estetice și educative comuniste!

N-ar fi, deci, normal să folosim cu mai multă grijă această noțiune, să încercăm mai întîi să-i cunoaștem conținutul real și, concomitent, să ne ridicăm de la practicismul îngust la o viziune integratoare asupra fenomenului nostru cultural, în ceea ce-i este propriu, tocmai în socialism și tocmai datorită socialismului? Pledează hotărît pentru aceasta structura și orientarea unitară a politicii noastre culturale, cît și noul stadiu în care se află astăzi mișcarea teatrală de amatori, aptă să impresioneze deopotrivă prin caracterul ei de masă — peste 4.000 de formații, avînd spectatori de ordinul milioaneilor! — și prin sporul de calitate artistică, înregistrat mai ales în ultimii 4—5 ani.

Genul proxim și diferența specifică

Cine cunoaște teatrul de amatori din urmă cu cinci, zece sau cinsprezece ani riscă să rămînă cu o imagine care nu mai corespunde nici pe departe dezvoltării actuale a fenomenului, parametrilor săi cantitativi și calitativi. Mai există, desigur, și formații înjghe-

bate în preajma unui concurs, care se nasc și mor odată cu el, mai există destule pasiuni reale, dar, din păcate, fără acoperire în calități native, după cum mai există și multe încercări neizbutite, și diletantism pueril, și tendințe, la fel de puere, de copiere a artificierilor formale din teatrul profesionist, de mimare a unor modalități, independent de gradul de adecvare a acestora la textul dramatic. Dar aceste carențe au scăzut foarte mult și sînt în continuă scădere; nu ele dau, astăzi, ponderea și substanța fenomenului, nu ele i-au fost și, în orice caz, nu-i mai sînt definitorii.

Ce a evidențiat, în schimb, o manifestare de amploare națională ca „Zilele teatrului de amatori”, încheiată prin patru faze inter-județene, la sfîrșitul lunii martie? Ce noi trăsături sînt astăzi definitorii pentru teatrul de amatori?

Ca urmare a unei mai juste orientări a politicii repertoriale, urmîrind eficiența educativă a întregii activități, a fost depășită în bună măsură vechea predilecție — a interpretilor, dar și a spectatorilor — pentru comedie (și comedie cu orice preț!) în favoarea unei reale diversități a repertoriului (comedie, evocare istorică, dramă, tragedie, spectacol muzical, teatru nescris, de improvizatie etc.), ajungîndu-se, astfel, și la o pronunțată diversificare a modalităților de spectacol.

Abordarea hotărîtă a teatrului politic, a teatrului-document și anchetă socială, alegerea repertoriului în funcție de problemele specifice colectivităților de spectatori cărora li se adresează formațiile, acordarea unei atenții speciale educării patriotice a tîneretului, dezbaterii chestiunilor legate de respectarea omeniei, a normelor eticii și echității comuniste, în toate împrejurările vieții, îmbunătățirea calității spectacolelor și, în cadrul ei, atingerea unor niveluri de interpretare de un înalt carat artistic, comparabil — acest carat! — cu al celor mai bune realizări din teatrul profesionist, prezența unui public sensibil evoluat și din ce în ce mai numeros la majoritatea spectacolelor sînt numai cîteva din trăsăturile care dau noua imagine a fenomenului teatrului de amatori de azi, din România.

Cine sînt autorii pieselor?

Din cîte știm, spre deosebire de multe alte literaturi, a noastră manifestă o preocupare constantă și pentru teatrul scurt, și pentru posibilitățile de interpretare proprii amatorilor. Au scris și scriu, cu oarecare regularitate, piese într-un act — multe dintre

ele de certă valoare — Paul Everac, Ion Băieșu, Gh. Vlad, Al. Mirodan, Dan Tărcihilă, Ion D. Sirbu, Theodor Mănescu, Cristian Munteanu, I. D. Șerban, Aurel Storin, Valentin Munteanu, Ștefan Berciu; urmează de asemenea să vadă lumina tiparului noi piese într-un act create de Aurel Baranga, Horia Lovinescu, D. R. Popescu, Theodor Mazilu, Marin Sorescu, Paul Anghel, Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Mircea Radu Iacoban, Radu F. Alexandru, ca și de mulți alții — astfel încît se poate spune că, practic, întregul front al dramaturgiei noastre contemporane este orientat și spre creația de teatru scurt, de piese într-un act, efectiv actuale prin problematica lor, prin răspunsurile pe care le dau și mai ales prin întrebările pe care le pun. Piesa într-un act — așa cum am mai avut prilejul s-o spunem — nu este cenușăreasa celei în trei sau mai multe acte, n-are alți dramaturgi consacrați și nu poate să fie „destinată” exclusiv amatorilor, decît în măsura în care e destinată, mai întii, literaturii dramatice.

Că nu toate piesele sînt foarte bune, că unele personaje mai sînt lineare sau schematice, că nu toate conflictele imaginate sînt convingătoare, e cît se poate de adevărat, dar *nu numai, ci și* pentru piesa într-un act. Aparținînd aceleiași dramaturgii naționale, teatrul scurt nu poate avea o evoluție total diferită de a celui în mai multe acte; iar peisajul oferit de piesa într-un act — cu toate neajunsurile sale — s-a schimbat și el în ultimii ani, atît sub raportul conținutului de idei, cît și sub cel al valorii propriu-zise a textelor, al ariei lor problematice, al mediilor investigate și al mizei dramatice pe care o au. Astfel, în locul mai vechii „tematici sătești”, deseori schematică și didactică, au apărut piese care surprind mutații reale survenite în lumea satului contemporan, dinamica proceselor de conștiință ale unei populații angrenate și în munca cîmpului, dar și în industrie, de multe ori în cadrul aceleiași familii, cu bucuriile, dar și cu necazurile și dramele ei, cu înfrîngerile, dar și cu izbînzile ei. Sînt piese care vorbesc de omenie și de pierderea omeniei, de oameni aflați în derivă, dar și de robustețea morală ce caracterizează întregul nostru popor.

În ultimii ani, a crescut considerabil nivelul intelectual al interpretilor amatori și, odată cu aceasta, au crescut exigențele amatorilor față de piesele pe care doresc să le pună în scenă. A existat, e drept, o perioadă cînd amatorii păreau a se mulțumi să joace un anumit text numai pentru a acoperi o anumită tematică. Perioada aceea a fost de mult depășită și astăzi amatorii cer să joace și pentru satisfacția lor și pentru aceea a publicului, doresc să convingă și să fie convinși de mesajul artistic al textelor dramatice.

Slaba calitate a unor texte nu mai poate fi „justificată” prin efortul autorilor de a fi „accesibili”, de a scrie pe înțelesul amatorilor.

lor. Acest „înțeles“ s-a schimbat, a devenit substanțial altul. A serie, astăzi, pentru amatori înseamnă a avea în vedere nu atât posibilitățile de înțelegere ale acestora și ale publicului lor, ci, mai ales, posibilitățile de montare ale amatorilor și specificitatea acestor posibilități. Înseamnă a avea încredere în aceste posibilități și a dovedi stimă pentru investiția de muncă și de talent pe care o fac amatorii, cu o foarte clară conștiință a utilității actului lor artistic sub raport educațional.

A serie pentru amatori, a serie „accesibil“, înseamnă, astăzi, a nu fi simplist, ci simplu, a căuta să eviți prolixitatea și ambiguitatea forțată, pentru a da câștig de cauză simplității emoționante, oferind prin scriitura textului premisele firescului și autenticității, pentru cei care urmează să-l joace, premisele clarității mesajului artistic, pentru cei care urmează să-l vadă jucat.

Teatre populare și autori neprofioniști

Mișcarea teatrală de amatori dispune astăzi și de douăzeci de teatre populare aparținând așezămintelor culturale și sindicatelor, teatre populare ce reprezintă forma superioară de organizare a activității celor mai valoroase și mai stabile colective artistice. Funcționând în orașele în care nu există teatre profesioniste, teatrele populare au stagiuni permanente, la sediu și în deplasare, cu un repertoriu cuprinzând piese într-un act și piese în mai multe acte, cu care realizează între două și șase premiere pe stațiune, numărul spectatorilor fiind de ordinul zecilor de mii. Unele teatre populare au secții de estradă, de operetă și de păpuși, oferind publicului o reală diversitate de spectacole, cu un conținut educativ din ce în ce mai bine marcat.

Majoritatea teatrelor populare țin să-și caute și să-și găsească un drum propriu, atît prin repertoriul pe care-l joacă cît și prin modalitățile de spectacol practicate. În cadrul acestor căutări, ultimii ani au împus câteva spectacole realizate după scenarii scrise de autori neprofioniști, dovedind talent și o bună cunoaștere a mediilor investigate. *Sentința se pronunță azi*, text scris de ziaristul C. Brăescu pentru colectivul Teatrului popu-

lar din Buzău, era un scenariu de spectacol-proces, pornind de la cazuri reale de delincvență a minorilor, de huliganism și furt, luate din dosarele procuraturii și tribunalului județean și aduse în scenă ca problemă socială, vizînd deopotrivă responsabilitatea individului, a familiei și a școlii, a societății și, deci, a spectatorilor din sală, implicați în spectacol și somați să-și spună părerea. Chiar dacă transfigurarea artistică a materialului faptic era departe de a fi perfectă, spectacolul era convingător și realmente educativ, fiind apreciat ca atare în toate localitățile și județele în care a fost prezentat.

Încercări similare s-au făcut și se fac și la alte teatre populare. Recent, Teatrul popular din Tulcea a pus în scenă un alt scenariu de spectacol realizat de un autor neprofionișt, *Comoara* de Aurel Irim, tînră activist cultural atașat de problemele reale ale tineretului din marile platforme industriale. Integrarea socială a tineretului nu mai este văzută ca o problemă doar a tineretului, ci și a generațiilor mature, care, de multe ori, nu dovedesc înțelegerea cuvenită față de tineri, față de minunatul lor fond sufleteș, drapat, de multe ori, datorită vârstei, în aparențele nonconformismului. Nici în acest caz, valoarea artistică a textului nu este deosebită, nedispunînd de o construcție dramatică propriu-zisă, dar spectacolul realizat după acest text are putere de convingere și forță mobilizatoare, se situează și el în sfera reprezentațiilor eu o directă eficiență educativă.

La Teatrul popular din orașul Gh. Gheorghiu-Dej, un alt autor neprofionișt, Gheorghe Drug, a scris textul unui spectacol emoționant prin adevărul și autenticitatea personajelor aduse în scenă. *Oameni de omenie* — titlul nu este cituși de puțin întîmplător! — nu mai are nimic din idilismul festivist al vechii „tematici“ sătești: piesa nu ocolește conflictele și asperitățile reale ale relațiilor dintre oameni, greșelile care trebuie plătite. Dar nu plătite oricum, căci greșeala unui om nu-i poate anula omenia și buna-credința de o viață, după cum solidaritatea întregului sat, sancționînd greșelile oamenilor, trebuie să se exerce tocmai în numele omeniei.

Exemplele ar putea, bineînțeles, continua cu alte titluri de piese și scenarii de spectacole, scrise de autori neprofioniști; în cei cinci ani care au trecut de la istoricele documente ale Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1974, regîndîndu-se în profunzime caracterul și scopul mișcării teatrale de amatori, au fost jucate peste 50 de astfel de texte. Chiar dacă nu toate s-au ridicat la o valoare artistică deosebită, ele au meritul de a fi deschis o cale de participare a maselor la procesul creației artistice, configurînd și pentru formațiile teatrale de amatori încă o posibilitate de a se angaja pe un drum propriu, cu o mare priză la public și cu o sporită eficiență educativă. ■